

amb *Arties* en fonètica, tan gascona com catalana, encara que en la francesa o del Nord occità hagi donat resultats com *Arties* o *Artiàs* (Vincent, *Top. Fr.*, § 804).

En canvi dóna una alternativa molt raonable a l'etimologia exposada, el nom d'un déu aquità. Aquest figura documentat en quatre inscripcions de data romana trobades justament en el Comenge, i en part l'alt Comenge, a la sortida de la vall d'Aran: en les formes *Artabe*, *Artebe*, *Arteie* (Holder, s. v., i cf. Lafon, *Actes du II Congr. Ét. Pyr.* 1954, 63). És pot pendre en consideració que derivi del basc *arte* 'alzina' (recordem les creences druídiques dels celtes i aquitans); i d'altra banda la idea d'un déu encarnat en un 'ós' (cèlt. ARΘO-) tampoc fóra desenraonada. Vora els llocs d'aquestes inscripcions hi ha el poble St. Pé d'*Ardet* (10 k. de St. Beat); i *Ardiège* (7 k. NE. de St. Bertran de Comenge); si -e en aquells teònims està com a datiu de dedicació per -A, *Ardiege* (ja *Ardeia* 1179, 1387) podria venir d'ARTEIA, com vaig explicar detingudament en *Btr. z. Nfg.* VIII, 236-7 (veg. allà, n. 133, per a la variant *rt/rd*). Acabava jo aquesta nota dient: «*Arties*, V. d'Aran, pourrait encore venir de ce théonyme: ici on devrait partir de la variante attestée ARTEINA > -ia (com en MEA > *mia*); ni la divergence dans le point de départ, ni le pluriel, qui peut être secondaire, comme dans bien des NLL, n'ébranlent guère cette possibilité». Al contrari, observem que, aquí, fins en la sorda -r- hi ha igualtat més perfecta. Sigui amb base -ĒNA o -ĪNA, l'etimologia ibero-aquitana queda establerta.

Artó(ns), V. *Hortons* (i *Hortonedá*)

Artiga, -igues, -ics, ens excusem de tractar ací NLL formats amb aquest apel·latiu, que no presenten cap problema ni obscuritat, car són innombrables.

Arto, *Artos*, *DECat* I, 364b11-13, 36, 23.58, i a1.

L'ARTOLA o *Les Artoles* pda. en te. St. Mateu del Mae. xxviii, 128; *lex artólēs* 3 k. ESE. de la vila. Una altra *Artola*, pda. d'Alcalà de Xivert, vora la via, més enllà del riu Segarra o de les Coves (xxviii, 180). Un Batiste d'*Artola* m'és conegut de Cabanes de l'Arc (xxix, 126.5). I el cognom *Artola* és no sols el de l'inspirat poeta castellanenc Bernat Artola, sinó propi sobretot del Nord valencià (*AlcM*, a diverses localitats des d'allí fins a Benasal i Traiguera). En *Top. Hesp.* (I, 104n.35) vaig donar notícia del mateix nom a Andalusia: un *Cortijo Artola*, ja antic en els Montes de Luque.

Convé, però, renunciar a l'enllaç cèltic, que suggeria jo en *Top. Hesp.* 103, 101, 277; car fonèticament només a Andalusia es podria concebre, i també és incerta la base cèltica que li trobava.

D'altra banda, l'arrelament en el País Valencià i Andalusia ja quasi obliga a cercar-li etimologia aràbiga. Deu ser *at-túlá* 'la més llarga, la de més talla', fem. del comparatiu de l'adjectiu *ṭawil* 'llarg', que és no sols de l'àrab comú sinó en particular hispànic: *ṭawil* «llengua cosa» *PAlc*, 295b38, *ṭawil* «longus», que *RMa* re-

gistra juntament amb tota la seva família: *túl* «longitudos» (461.2) i verb «elongare, projicere, vel ligare» *niṭawwal* i nom d'acció *túl*; Belot: «long, grand, haut de longue durée». En lloc de *at-túlá* els moriscos de vien pron. *Al-tola*, d'on *Artola* dissimilat. De fet tam bé trobem *Ortola* com a nom d'un morisc o morisca a Senija, c. 1600 (xxxix, 107.21), on veiem la *t* doble i emfàtica tancant la A- en -O.¹

¹ Descarto altres pistes etimològiques en què havia pensat. *Arjál* pl. de *rajl* 'pes de 2564 grams', poc avinent tant en l'aspecte semàntic com el fonètic. Cèlt. *Artula* NP de dona (= ll. *Ursula*, del nom cèltic de l'ós: Weisgerber, *Rhen. Germ.-Celt.* 118) car no explicaria l'accent -òla ni l'àrea val·ludusa.

Artutx o *Altrutx*. Cap de la costa de Menorca (i un altre a Mallorca), vol. I, p. 50.

L'*Arvella*, Port de l'~ (Anyós, *Relació d. la Vall d'Andorra*, 1828, p. 19). Un *Martí Arvella* era esparter de Perpinyà, a. 1631 (*RLR* LXII, 303). Deuen venir del ll. ERVILIA, planta semblant als erbs i als cigrons, d'on prové el cast. *arveja* 'pèsol', l'àrea del qual s'estenia fins al mossàrab, i l'alt Aragó (*DECH* I, 368). També mossàrab (Gloss. del botànic sevillà d'Asín, 21-22), del qual pot venir el nom d'una pda. o finca *l'Arobello* en el poble val. de Manuel (xxi, 168.15).

ASCENSIÓ

Prevenint malentesos (per cert usuals popularment): no hi ha llocs o capelles de *Sant Sió* o *Sent Ció*: car es tracta de turons o altres llocs on hi ha havia hagut, o hi ha encara, oratoris o ermites consagrades a l'Ascensió de la Verge Maria. Per ex. tota la gent popular de la rodalia anomena *sàn sió* el gros turó que domina Camprodon pel Nord (1926 etc.), entremig de les valls del Ter i del seu afl. esq., el Ritort. En el Solsonès, en te. de Pinell, la capella de *senjó*, que un altre pronunciat *de sàñ sió* (xlv, 116.33, 120.42); una altra, dins el terme: Capella de la *senjó* de Castellana (id. 118.9); una d'elles en *IGC* '01 x'56; C. A. Torras, *Cardener*, 156a. Malentès que també es produí en el nom de la festa: «lo dia de *Sent Sió*» doc. de 1400 (*Homen. Rubió i Lluch* II, 459); «los divendres après *Sensió*» 1289 (*BABL* VI, 66, i cf. *BABL* VII, 240).

ASCLA

Pda. d'Alcalà de Xivert (xxviii, 184.14). No crec que l'hàglm de relacionar amb el verb *asclar* 'estellar' i *ascla* 'branca asclada' (d'on ve, p. ex., el nom de *El's* (*Ies*) *Asclados*, prats prop de Cabdella (xxxvii, 151.8). Però sí que serà un arabisme com *Alàsquer* o *Alàscher*, que ja figura en el *Rept.* com a pda. d'Alzira (362 i 363), després poblat morisc, del qual SSiv. (20-21) dóna força notícies en els Ss. XIII-XVI, i abans de l'expulsió, el 1574, tenia 70 cases de moriscos; es despol·lè definitivament en el S. XVIII. De l'àr. *ʿaskar* «exercitus» (*RMa* 375); i després ell i els seus derivats prenen el sentit de 'soldadesca', 'campament' i 'expedició militar'; aquest, documentat especialment en la forma